

zakladakh zahalnoi serednoi osvity: kolektyvna monohrafiia [Designing an educational environment using augmented and virtual reality tools in general secondary education institutions: a collective monograph] / ed. by S. Lytvynova. Kyiv: IDE NAES Ukraine, 219 c. [in Ukrainian]

4. Alzahrani, N. M. (2020). Augmented Reality : A Systematic Review of Its Benefits and Challenges in E-learning Contexts. *Applied Sciences*, 10 (16), Art. 16. URL: <https://doi.org/10.3390/app10165660> [in English]

5. Azuma, R., Bailiot, Y., Behringer, R., Feiner, S., Julier, S., Macintyre, B. (2001). Recent advances in augmented reality. *IEEE Comput Graphics Appl.*, 21, 34–47. URL: <https://ieeexplore.ieee.org/document/963459> [in English]

6. Jesionkowska, J., Wild, F., & Deval, Y. (2020). Active Learning Augmented Reality for STEAM Education – A Case Study. *Educ. Sci.*, 10 (8), 198. URL: <https://doi.org/10.3390/educsci10080198>. [in English]

7. Makransky, G., & Klingenberg, S. (2022). Virtual reality enhances safety training in the maritime industry : An organizational training experiment with a non-WEIRD sample. *Journal of Computer Assisted Learning*, 38 (4). URL: <https://doi.org/10.1111/jcal.12670> [in English]

8. Makransky, G., Borre-Gude, S., & Mayer, R. (2019). Motivational and cognitive benefits of training in immersive virtual reality based on multiple assessments. *Journal of Computer Assisted Learning*, 35. URL: <https://doi.org/10.1111/jcal.12375> [in English]

9. Nawarat, W. & Pallop, P. (2020). Learning Management STEAM Model on Massive Open Online Courses Using Augmented Reality to Enhance Creativity and Innovation. *Higher Education Studies*, 10 (4). URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1274957.pdf>. [in English]

10. Santos, Ni. M. & Peslak, A. (2022). Immersive Technologies: Benefits, Timeframes, and Obstacles. *Issues in Information Systems*, 23 (2), 170–184. URL: https://doi.org/10.48009/2_iis_2022_115 [in English]

11. Soroko, N. (2021). The Augmented Reality Functions to Support the Steam Education at General Education Institutions. *Physical and Mathematical Education*, 29(3), 24–30. URL: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2021-029-3-004> [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ГОРБАЧЕНКО Володимир Іванович – молодший науковий співробітник Інституту цифровізації освіти НАПН України.

Наукові інтереси: цифровізація освіти, цифрові технології в загальній середній освіті, доповнена і віртуальна реальність в навальному процесі загальноосвітньої школи.

КОРКІШКО Ірина Анатоліївна – молодший науковий співробітник Інституту цифровізації освіти НАПН України.

Наукові інтереси: цифровізація освіти, цифрові технології в загальній середній освіті, імерсивні технології в підтримці навчального процесу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

HORBACHENKO Volodymyr Ivanovych – junior researcher at the Institute for Digitalisation of Education of the NAES of Ukraine.

Scientific interests: digitization of education, digital technologies in general secondary education, augmented and virtual reality in general secondary schools.

KORKISHKO Iryna Anatoliivna – junior researcher at the Institute for Digitalisation of Education of the NAES of Ukraine.

Scientific interests: digitization of education, digital technologies in general secondary education, immersive technologies in support of the educational process.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2024 р.

УДК 784: 78. 087. 5

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-157-163

ГУДЗЬ Олена Анатоліївна –

старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3251-886X>

e-mail: richtergudz@gmail.com

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОНЕЦІЙНО-ВОКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОМУ ВОКАЛУ

У статті автор розглядає питання вдосконалення фонетично-вокальної техніки в процесі навчання академічному вокалу.

Автор доводить, що систематичні вправи на розвиток артикуляційного апарату не тільки знімають напруження в голосовому апараті, але й сприяють покращенню тембру, розширенню діапазону та динамічних можливостей голосу, формують у співака звичку до регулярних тренувань, що є основою для розвитку вокальної майстерності. Глибоке розуміння фонетики дозволяє співакові усвідомлено застосовувати теоретичні знання на практиці, вдосконалюючи свою виконавську культуру.

На думку автора, фонетичні вправи – це цілеспрямовані комплекс фізичних і психологічних вправ, що спрямовані на підготовку голосового апарату до співу. Вони включають у себе активацію необхідних м'язів, розвиток координації, формування специфічних відчуттів і уявлень, що є основою для якісного звукоутворення та музичної експресії.

Фонетичні вправи спрямовані на розвиток ключових компонентів як академічного, так і естрадного співу. Це включає в себе навчання довольного переходу між різними регістрами голосу, розвиток вібрато, формування активного виходу, розвиток відчуття опори, а також створення специфічних резонаторних установок і відповідних вібраційних відчуттів

Фонетичні вправи сприяють комплексному розвитку вокальних можливостей співака, дозволяють розширити діапазон голосу, збільшити його силу та насиченість, поліпшити якість вібрато і зробити звучання більш легким, вільним та виразним.

Автор пропонує використовувати вправи на розвиток немовленнєвих голосових звуків (шип, сипіння тощо); вправи на координацію артикуляційних м'язів; вправи на розвиток контролю над різними регістрами голосу; вправи на формування вібрато та розвиток механізму прикриття гортані тощо.

Фонеційно-вокальна техніка – це науково обґрунтований підхід до розвитку голосу, який фокусується на оптимальному використанні голосового апарату. Вправи, розроблені в рамках цього методу, спрямовані на вирішення конкретних технічних завдань, таких як координація м'язів, забезпечення економічного витрачання енергії та досягнення бажаного звучання.

Ключові слова: академічний вокал, методика навчання вокалу, фонеційно-вокальна техніка, фонопедичні вправи, вокальна майстерність.

HUDZ Olena Anatoliivna –

senior teacher of the department of vocal

and choral training of the Southern Ukrainian National

Pedagogical University named after K. D. Ushinsky

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3251-886X>

e-mail: richtergudz@gmail.com

IMPROVEMENT OF PHONETIC AND VOCAL TECHNIQUE IN THE PROCESS OF ACADEMIC VOCAL TRAINING

In the article, the author considers the issue of improving the phonetic and vocal technique in the process of learning academic vocals.

The author proves that systematic exercises for the development of the articulatory apparatus not only relieve tension in the vocal apparatus, but also help to improve timbre, expand the range and dynamic capabilities of the voice, form the habit of regular training in the singer, which is the basis for the development of vocal skill. A deep understanding of phonetics allows the singer to consciously apply theoretical knowledge in practice, improving his performing culture.

According to the author, phonopedic exercises are a purposeful set of physical and psychological exercises aimed at preparing the vocal apparatus for singing. They include the activation of the necessary muscles, the development of coordination, the formation of specific sensations and ideas, which is the basis for high-quality sound production and musical expression.

Phonopedic exercises are aimed at the development of key components of both academic and pop singing. This includes learning to freely transition between different voice registers, developing vibrato, forming an active exhalation, developing a sense of support, as well as creating specific resonator settings and corresponding vibrational sensations.

Phonopedic exercises contribute to the comprehensive development of the singer's vocal abilities, allow to expand the range of the voice, increase its strength and saturation, improve the quality of vibrato and make the sound lighter, freer and more expressive.

The author offers to develop exercises for the development of non-speech vocal sounds (hissing, hissing, etc.); exercises for the coordination of articulatory muscles; exercises to develop control over different voice registers; exercises for the formation of vibrato and the development of the mechanism of covering the larynx, etc.

Phonetic-vocal technique is a scientifically based approach to voice development that focuses on optimal use of the vocal apparatus. The exercises developed within this method are aimed at solving specific technical tasks, such as muscle coordination, ensuring the economical expenditure of energy and achieving the desired sound.

Key words: academic vocal, vocal training method, phonetic and vocal technique, phonopedic exercises, vocal skill.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. За останні роки світова вокальна педагогіка збагатилася новими методами та підходами. Сучасні наукові дослідження не лише підтверджують відомі факти щодо процесу звукоутворення, а й активно шукають нові знання про функціонування голосового апарату співака.

Фонетичний метод – це популярний і ефективний підхід до навчання співу, який використовує знання про мовний апарат. Систематичні вправи на розвиток артикуляційного апарату не тільки знімають напруження в голосовому апараті, але й сприяють покращенню тембру, розширенню діапазону та динамічних можливостей голосу. Більш того, такі вправи формують у співака звичку до регулярних тренувань, що є основою для розвитку вокальної майстерності. Отже, глибоке розуміння фонетики дозволяє співакові усвідомлено застосовувати теоретичні знання на практиці, вдосконалюючи свою виконавську культуру.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемам академічної постановки голосу присвячено роботи Дж. Бара Карачоло, Ж. Допре, М. Гарсія, К. Еверарді, Ф. Ламперті, Дж. Лаурі-Вольпі, Г. Ніссан-Саломан та інших зарубіжних педагогів.

Широкий спектр питань, пов'язаних з вокальним виконавством та методикою викладання академічного, народного та естрадного співу, знаходить детальне висвітлення у музикознавчій та методичній літературі.

Дослідження В. Антонюк, А. Дмитрієва, Д. Євтушенка, Є. Кудрявцева, Д. Люша, А. Мена-

бені, К. Плужнікова та ін. були присвячені вивченню фізіологічних механізмів співу та розробці ефективних методів постановки голосу; питання розвитку вокально-виконавських навичок детально вивчали такі методисти, як В. Карпось, В. Кірсанов, Г. Мурзай, Т. Пляченко, Т. Сіренко, О. Хижко та ін.; значний внесок у розвиток теоретичних основ методики викладання вокалу зробили такі вчені, як П. Бугорін, Л. Манжос, Н. Овчаренко, Т. Охомуш, Л. Романова, Т. Самая, Ю. Юцевич та ін.

Мета статті – розглянути питання вдосконалення фонеційно-вокальної техніки співака в процесі навчання академічному вокалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток вокального мистецтва висуває перед співаком все більш високі вимоги, зокрема, здатність до тонкого психологічного проникнення в глибини музичного твору. Оскільки вокальна драматургія передбачає розкриття внутрішнього світу людини, співак повинен вміло відтворити всі його грані, від найтонших почуттів до найглибших переживань. Втілення художнього образу за короткий час вокального виступу – завдання, яке вимагає від виконавця величезних творчих зусиль.

Як вказує З. Рось, майстерність спілкування з залом, здатність зачарувати слухачів – це те, що відрізняє справжнього вокаліста від просто виконавця. Відпрацьовані вокально-технічні навички надають співакові свободу творчої імпровізації та дозволяють йому повною мірою передати емоції та зміст музичного твору [8, с. 23].

Процес навчання вокалу – це шлях до формування майстерності та професіоналізму й надважливим компонентом цього процесу є опанування основами вокальної техніки під керівництвом педагога, який володіє глибокими знаннями анатомії голосового апарату, фізіології співу, а також методиками розвитку вокальних навичок.

Вокал – це мистецтво, яке поєднує в собі як глибоке розуміння технічних аспектів співу, так і здатність до творчої інтерпретації музичного матеріалу. Майбутньому співакові необхідно пройти шлях оволодіння вокальною технікою, щоб досягти високого рівня виконавської майстерності.

Як зазначає З.Рось, різноманітні форми навчальної роботи, застосовані в комплексі, є найефективнішим шляхом до розвитку вокальної техніки і до них, на думку вченої відносяться:

- незмінна увага до точності звуковидобування під час індивідуальних занять;
- оволодіння технікою плавного з'єднання звуків, тобто співу на «легато»;
- розвиток навички ефективного використання дихання під час співу;
- відпрацювання високих нот за допомогою спеціальних вправ;
- відпрацювання різних рівнів атаки звуку;
- цілеспрямоване формування індивідуального тембрального забарвлення;
- робота над розширенням вокального діапазону та усуненням перехідних труднощів й постійне вдосконалення техніки співу для досягнення плавних переходів між регістрами;
- пошук ефективних способів усунення носового звучання;
- регулярні вправи для досягнення чіткої вимови та правильної артикуляції;
- впровадження співу *a cappella* для швидкого оволодіння інтонацією та самостійної регуляції звучання;
- застосування ансамблевого співу для виховання у академічного вокаліста здатності точно інтонувати та контролювати свій голос в різних акустичних умовах;
- обов'язкове вивчення акторської майстерності та хореографії для формування повної професійної компетенції вокаліста;
- активна концертна практика в різних музичних жанрах тощо [8, с. 16].

Вокальні педагоги наголошують на тому, що академічний вокал є фундаментом для розвитку будь-якого співочого голосу, оскільки він забезпечує правильну постановку звуку. Завдяки резонансній теорії, яка полягає в основі академічного вокалу, академічний спів не лише розвиває голос, але й захищає його від перенапруження. Отже, академічна техніка співу забезпечує фізіологічно правильне використання голосу, що мінімізує ризик пошкодження голосових зв'язок [1, с. 587].

Завдяки своїй системності та науковій обґрунтованості, фонетичний метод став одним з найпоширеніших і найефективніших способів розвитку вокальних здібностей. Він дозволяє не тільки поліпшити звучання голосу, але й сформувати правильні вокальні навички, які слугу-

ватимуть співакові протягом усього життя. Фонетичний метод передбачає детальний аналіз артикуляції різних звуків мови та їх впливу на звучання голосу. Ці знання дозволяють виявити і усунути можливі недоліки в техніці співу та сформувати правильні вокальні навички.

Як вказує Я. Комарницький, фонетичний метод постановки голосу, заснований на наукових дослідженнях Рауля Юссона, є результатом багаторічних спостережень і експериментів, які проводилися європейськими музикантами ще з часів Відродження. Заснувавши Французьку асоціацію вивчення фонації та мови, вчений створив міцний фундамент для подальших досліджень у галузі нейрохронаксічної теорії голо-соутворення, якій присвятив все своє життя. Ця асоціація стала центром наукових дискусій та обміну досвідом для науковців, зацікавлених у вивченні механізмів голо-соутворення [5, с. 156].

Українська наукова школа в галузі вокальної фізіології та акустики збагатилася завдяки роботам таких відомих учених, як Леонід і Віктор Тринос. Їхні дослідження, спрямовані на експериментальне вивчення фонетичних явищ, зокрема акустичного аналізу атаки звуку, стали важливим внеском у світову науку [3].

Роботі артикуляційного апарату, дикції та особливостям фонетики присвячена чимала кількість наукових робіт, з-поміж яких наукові розвідки В. Антонюк, О. Данильчук, Д. Євтушенка, А. Ковбасюка, М. Микиші та ін.

Комплексний підхід до навчання співу передбачає не лише розвиток музичних здібностей, а й роботу над дикцією. Ці два аспекти тісно пов'язані і взаємодоповнюють один одного. Як зазначає Я. Комарницький, спираючись на твердження О. Данильчук, «динамічне балансування між голосними і приголосними звуками є одним з ключових елементів, який визначає якість звучання голосу. Послідовність звуків у мові створює своєрідну ланцюгову реакцію, при якій кожен звук впливає на наступний і змінюється під його впливом. Завдяки динамічній фонетиці педагог може не лише виявляти індивідуальні особливості голосового апарату кожного учня, але й розробляти індивідуальні програми корекції та розвитку» [5, с. 158].

Співвідношення між звуками і літерами в українській мові визначається фонетичними закономірностями і орфографічними правилами. Це означає, що вибір літери для позначення певного звуку залежить від його позиції в слові та від сусідніх звуків. В українській мові шість голосних звуків ([a], [o], [e], [i], [y], [i]), що передають десять літер (а, о, е, и, у, і, я, ю, є, ї). Знання про фонацію голосних дозволяє співаку свідомо підходити до процесу співу, розуміючи, які м'язи і які рухи задіяні при утворенні кожного звуку. Положення язика та рухи губ при вимові голосних звуків є фізіологічною основою для їхньої класифікації. Класифікація голосних звуків ґрунтується на двох основних критеріях: висоті підняття язика та його положенні в ротовій порожнині (ряд).

Голосні звуки [i], [y] та частково [и] утворюються при найвищому піднятті язика. Звуки

[e] та [o] вимовляються при середньому піднятті язика, а звук [a] – при найнижчому.

Голосні звуки української мови за місцем артикуляції язика поділяються на передній ряд ([i], [i], [e]) та задній ряд ([a], [o], [y]).

Аналіз того, як положення язика впливає на звучання різних голосних, може допомогти вокалістам-початківцям подолати такі поширені проблеми, як напруження м'язів язика та підняття кореня язика, що заважають вільному звуковидобуванню [4, с. 118].

Крім положення язика, на звучання голосних впливає також активність губ. Якщо губи витягнуті вперед і округлені, як при вимові звуку «у», то голосний вважається огубленим, тобто лабіалізованим. Якщо ж губи залишаються практично нерухомими, як при вимові звуку «а», то такий голосний називається неогубленим, тобто нелабіалізованим [7, с. 256].

Розуміння того, як працює артикуляційний апарат при вимові різних голосних звуків, є важливим для викладача вокалу та його учнів. Наприклад, для того, щоб навчити співака правильно вимовляти звуки [o] та [y], викладач може запропонувати вправи, які акцентують увагу на активному русі губ. Використання цих звуків у вокальних вправах дозволяє активізувати м'яке піднебіння, що сприяє формуванню хорошої опори звуку. Одночасно, рухи губ допомагають відчутти вібрації в грудній клітці, що є характерною ознакою грудного регістру. Завдяки цьому, співаки можуть навчитися плавно переходити від грудного регістру до більш високих, змішаних регістрів, досягаючи таким чином більш багатого і виразного звучання.

Звук [i] є одним з найвищих і найяскравіших голосних звуків. Використовуючи його у вокальних вправах, співаки можуть розвинути головний резонатор і досягти більш чистого і фокусованого звучання у верхньому регістрі. Крім того, звук [i] допомагає відчутти вібрації в області лоба і носа, що є характерною ознакою головного резонансу [5, с. 156].

Звук [e] є цінним інструментом для розвитку верхнього регістру голосу, але його застосування має бути обережним. Не всі співаки можуть легко і вільно вимовляти цей звук, особливо на високих нотах. Тому, при використанні вправ зі звуком [e], важливо стежити за тим, щоб не з'явилося зайве напруження в гортані і шії. Викладач вокалу повинен допомогти учню знайти оптимальний спосіб вимови цього звуку, щоб уникнути появи затисків і досягти бажаного результату.

Йотовані голосні можуть бути ефективним інструментом для розвитку певних вокальних якостей, таких як яскравість і чіткість звуку. Однак, їх використання вимагає певної обережності, адже неправильне виконання йотованих голосних може призвести до появи неприємного горлового призвуку. Тому, викладач вокалу повинен ретельно підбирати вправи з йотованими голосними для кожного студента, враховуючи його індивідуальні особливості та характерні проблеми. Крім того, важливо звертати увагу на якість звучання після йотованої частини, щоб уникнути зайвого напруження голосових зв'язок [2, с. 54].

Фонетичний метод постановки голосу передбачає детальне вивчення звукової системи мови. Приголосні звуки, як невід'ємна частина цієї системи, відіграють важливу роль у формуванні мови. В українській мові налічується 32 приголосних звуки, однак на письмі для позначення всіх цих звуків використовується лише 22 літери. Така особливість української орфографії пов'язана з наявністю твердих і м'яких приголосних. Для їх відрізнення в фонетичній транскрипції використовується спеціальний знак м'якшення ['] [7].

Точне знання фонетичних особливостей приголосних звуків є необхідною умовою для успішної постановки голосу

Сонорні приголосні, такі як [в], [й], [м], [н], [л], [р], відіграють важливу роль у розвитку вокальних навичок. Завдяки своїй м'якій звучності та вільному утворенню, вони допомагають співакам відчутти вібрації в різних частинах головного резонатора. Це, в свою чергу, сприяє більш повному і яскравому звучанню. Крім того, сонорні приголосні допомагають активізувати так званий «винос» голосу вперед, що робить звучання більш направленим і чітким. Тому, використання сонорних приголосних у розспівках є ефективним способом розвитку вокальних даних

Приголосні звуки утворюються в результаті перешкодження повітряному потоку в голосовому тракті. Залежно від того, які мовні органи беруть участь у створенні цієї перешкоди, всі приголосні звуки поділяються на кілька груп.

Губні: для утворення цих звуків нижня губа змикається з верхньою губою або з верхніми зубами. До губних звуків належать [б], [п], [в], [м], [ф].

Язикові: при утворенні цих звуків язик торкається різних ділянок верхньої порожнини рота. Залежно від місця контакту язика розрізняють: передньоязикові: язик торкається зубів або альвеол (бугорків за зубами). До цієї групи належать звуки [д], [т], [н], [р], [л], [с], [ц], [дз], [ш], [ч], [щ], [дж].

Середньоязиковий звук [й] утворюється при піднятті середньої частини язика до твердого піднебіння.

Задньоязикові: язик торкається м'якого піднебіння. До цієї групи належать звуки [г], [к], [х].

Глотковий: звук [г] утворюється в глотці, тобто в найвужчій частині горла.

На початковому етапі занять вокалом багато хто звертає увагу на дзвінкі губні та передньоязикові приголосні, адже вони допомагають створити відчуття «вокальної маски», коли вібрації відчуються не лише в горлі, а й в області обличчя. Це сприяє більш вільному і розкутому звучанню. Однак, для досягнення професійного рівня виконання необхідно працювати над усіма приголосними звуками. Послідовне відпрацювання всього спектра приголосних і голосних дозволяє розвинути різноманітні вокальні навички, такі як чітка дикція, яскрава атака звуку, плавність переходів між нотами.

Артикуляційний апарат, що складається з губ, язика, піднебіння та інших рухомих органів, є своєрідним інструментом, яким володіє співак. За допомогою спеціальних вправ можна розвинути гнучкість і точність рухів артикуляційного апарату, що дозволяє формувати різноманітні звуки і досягати бажаного тембру. Наприклад, певні артикуляційні завдання допомагають зміцнити м'язи губ і язика, що сприяє формуванню чіткої дикції та яскравого звучання. Крім того, правильна артикуляція дозволяє підсилити високі частоти звуку, що робить голос більш дзвінким і пронизливим.

Як зауважує Я. Комарницький, спираючись на думку О. Хоменко, «великого значення набуває манера артикуляції: ступінь відкриття рота, активність артикуляційних органів, положення губ, акуратність та чистота вимови» [5, с. 158].

Взаємодія голосних і приголосних звуків відіграє важливу роль у формуванні звучання. Різні комбінації голосних і приголосних створюють умови для розвитку різних вокальних якостей. Наприклад, сполучення відкритого голосного [а] з передньоязиковими приголосними допомагає розширити резонаторні порожнини і додати звуку об'ємності. Поєднання вузького голосного [і] з губним [м] сприяє фокусуванню звуку і доданню йому яскравості. Таким чином, за допомогою цілеспрямованої роботи над артикуляцією можна досягти бажаного звучання.

Приголосні звуки відіграють важливу роль у формуванні співацького голосу. Дзвінки приголосні, такі як [б], [д], [з], завдяки своїй вібрації, допомагають посилити звучання і створити відчуття більшої потужності. Однак, надмірне використання дзвінких приголосних може призвести до напруження м'язів гортані.

З іншого боку, глухі приголосні, такі як [п], [т], [с], не супроводжуються вібрацією голосових зв'язок. Тому їхнє використання може бути корисним для розслаблення м'язів гортані. Особливо ефективними є вправи з глухими приголосними, що мають придихову атаку, наприклад, [х] і [г]. Придиховий потік повітря допомагає розслабити м'язи гортані і створює умови для вільного вібування голосових зв'язок.

Коли ми говоримо про носовий призвук, то маємо на увазі надмірний резонанс у носовій порожнині. Щоб позбутися цього небажаного ефекту, використовують спеціальні вправи, які спрямовані на зміну положення мовного апарату. Зокрема, ефективними є вправи з голосними переднього ряду [і], [е] та відкритим голосним [а] в поєднанні з губними приголосними [б], [в]. Ці звуки вимагають підняття передньої частини язика та активної роботи губ, що сприяє переміщенню резонансу з носової порожнини вперед, до губ. Такий підхід дозволяє усунути носовий відтінок і зробити звучання голосу більш чистим і ясним.

Якщо голос звучить надто відкрито або крикливо, слід використати округлені голосні [о], [у] в поєднанні з губним звуком [м]. Округлення губ при вимові цих звуків допомагає звуку стати більш м'яким і теплим. Губно-носовий звук [м] також сприяє округленню звучання і додає йому

глибини. Такі вправи допоможуть досягти більш збалансованого і приємного звучання голосу. Систематичне використання дзвінких приголосних та яскравих голосних у мовленнєвих вправах сприяє розвитку артикуляційних навичок. Ці звуки вимагають точних і координованих рухів мовного апарату, що сприяє його зміцненню і підвищенню гнучкості.

Не всі звуки однаково впливають на голос. Наприклад, сонорні приголосні [м], [н] можуть посилити резонанс у носовій порожнині, що призводить до появи носового відтінку. З іншого боку, приголосні [к], [ж], [г] можуть спричинити підвищення внутрішньочеревного тиску і напруження м'язів гортані. Тому, використовуючи ці звуки у вправах, важливо дотримуватися помірності і контролювати силу звучання. Тільки правильно підібрані і виконані вправи допоможуть розвинути голос й уникнути проблем зі здоров'ям.

Одним з найважливіших завдань викладача є розвиток у студента здатності до самоконтролю. Особливо це актуально в умовах дистанційного навчання, коли викладач не може постійно спостерігати за процесом виконання вправ. Тому з перших уроків співак повинен отримати чіткі інструкції щодо того, як правильно виконувати вправи, на які аспекти звертати увагу і як виправляти помилки. Важливо, щоб пояснення викладача були зрозумілими і доступними для студента, адже це допоможе йому не тільки опанувати необхідні вокальні навички, але й розвинути впевненість у своїх силах.

Як вказують Н. Кречко, та О. Рязко, ефективне навчання – це не просто передача знань від викладача до студента. Це складний процес, який вимагає активної взаємодії обох сторін. Тільки в тісній співпраці, побудованій на взаємній довірі і повазі, можна визначити індивідуальний шлях розвитку студента. Викладач, як досвідчений наставник, допомагає студенту розкрити свої здібності, подолати труднощі й досягти поставлених цілей. Водночас, студент повинен бути активним учасником навчального процесу, проявляти ініціативу і прагнути до самовдосконалення [6, с. 48].

З власного педагогічного досвіду зробимо висновок, що фонопедичні вправи відіграють ключову роль у розвитку вокальних здібностей. Вони дозволяють координувати дихання і голосоутворення, забезпечуючи плавне і безперервне звучання; розвивають відчуття опори, що є основою для потужного і стійкого звуку; зміцнюють внутрішню дихальну мускулатуру, підвищуючи витривалість голосу; виробляють вібраційні відчуття, що сприяє формуванню красивого тембру.

Фонопедичні вправи – це цілеспрямований комплекс фізичних і психологічних вправ, що спрямовані на підготовку голосового апарату до співу. Вони включають у себе активацію необхідних м'язів, розвиток координації, формування специфічних відчуттів і уявлень, що є основою для якісного звукоутворення та музичної експресії. Фонопедичні вправи спрямовані на розвиток ключових компонентів як академічного,

так і естрадного співу. Це включає в себе навчання довольного переходу між різними регістрами голосу, розвиток вібрато, формування активного видоху, розвиток відчуття опори, а також створення специфічних резонаторних установок і відповідних вібраційних відчуттів

Фонопедичні вправи сприяють комплексному розвитку вокальних можливостей співака. Вони дозволяють розширити діапазон голосу, збільшити його силу та насиченість, поліпшити якість вібрато і зробити звучання більш легким, вільним та виразним. Фонопедичні вправи можна систематизувати за їхньою функціональною спрямованістю. До основних груп належать вправи на розвиток немовленневих голосових звуків (шип, сипіння тощо); вправи на координацію артикуляційних м'язів; вправи на розвиток контролю над різними регістрами голосу; вправи на формування вібрато та розвиток механізму прикриття гортані тощо.

Як приклад, для вирішення окремих завдань можна запропонувати наступні вправи:

– протягування звуків «с-с-с» або «ш-ш-ш», що сприяє розвитку рівномірного і тривалого видиху;

– спробуйте витягнути губи трубочкою й повільно видихати, ніби охолоджуєте гарячий чай. Поставте долоню перед ротом, щоб відчутти силу повітряного потоку;

– спробуйте промовити звук «у», поступово збільшуючи силу видиху. Потім різко перейдіть на голосний звук «о» й знову поверніться до «у», намагаючись зберегти той самий потік повітря;

– спробуйте перетворити рівномірний видих на пульсуючий, ніби ви наслідуете дзигчання комара. Контролюйте силу видиху долонею і відчувайте вібрації в грудях.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, фонетичний метод – це комплекс вправ, спрямованих на розвиток і вдосконалення голосового апарату. Він може бути використаний як для початківців, які тільки починають освоювати вокал, так і для досвідчених співаків, які бажають підтримувати свій голос у хорошій формі. За допомогою фонетичних вправ можна розслабити м'язи гортані, зняти напруження, поліпшити дихання і артикуляцію. Крім того, фонетика допомагає розвивати голосний діапазон, зміцнювати голос і досягати більш чистого і красивого звучання. Регулярні заняття фонетикою дозволяють уникнути багатьох вокальних проблем, таких як захрипність, втрата голосу, а також сприяють швидкому відновленню голосу після хвороби.

Фонеційно-вокальна техніка – це фундамент, на якому будується майстерність співака. Вона не лише допомагає підготувати голосовий апарат до співу, але й формує у вокаліста чітке розуміння процесів, що відбуваються під час співу. Завдяки цьому, співак може свідомо керувати своїм голосом, досягаючи бажаного звучання.

Фонетичний метод, завдяки своїй гнучкості та багатогранності, відкриває широкі можливості для вдосконалення вокальної техніки. Його застосування дозволяє не тільки вирішувати конкретні

вокальні проблеми, але й розвивати творчий потенціал співака. Однак, незважаючи на досягнення, фонетичний метод потребує подальших досліджень і вдосконалення. Тільки спільними зусиллями співаків, педагогів і науковців можна розкрити весь потенціал цього методу і зробити його ще більш ефективним.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гмиріна С. В. Вплив вокально-технічних вправ для солістів-вокалістів на процес звукоутворення. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. 16-17.10.2014 р., м. Київ. С. 586–591.
2. Данильчук О. Я. Актуальність фонетичного методу в процесі виховання співака-виконавця. *Молодий вчений*, 2019. № 10 (74). С. 53–56.
3. Зарицький Л. А., Тринос В. А., Тринос Л. А. Практична фоніатрія. Київ: «Вища школа». 1984. 267 с.
4. Ковбасюк А. М. Фонетика мови та її вплив на спів. *Вісник Львівського університету. Серія: Мистецтвознавство*. 2012, № 11. С. 117–122.
5. Комарницький Я. Фонетичний метод постановки голосу в контексті викладання освітньої компоненти «Вокально-хорова техніка». *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво*, 2023. № 6 (2), С. 155–165.
6. Кречко Н., Рязко О. Німецька система Fach як приклад фахової класифікації голосів в сучасному вокально-оперному мистецтві. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво*, 2022. № 5(1). С. 46–55.
7. Наконечна Л. Б. Сучасна українська мова. Фонетика. Орфоенія. Морфологія. Графіка. Орфографія (2-ге вид.). Київ, НАІР. 2014. 356 с.
8. Рось З. П. Особливості роботи з розвитку вокально-виконавської техніки естрадно-джазових співаків: навчальний посібник з методичними рекомендаціями. Івано-Франківськ: «СИМІК», 2019. 66 с.

REFERENCES

1. Hmyryna, S. V. (2014). Vplyv vokalno-tekhnichnykh vprav dlya solistiv-vokalistiv na protses zvukoutvorenniya. *Profesiynna mystetska osvita i khudozhnya kultura: vyklyky KHKH stolittya: Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi*. [The influence of vocal and technical exercises for soloists-vocalists on the process of sound creation. Professional art education and artistic culture: challenges of the XXI-st century: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference]. Kyiv. [in Ukrainian]
2. Danylchuk, O. YA. (2019). Aktualnist fonetychnoho metodu v protsesi vykhovannya spivaka-vykonavtsya. *Molodyy vchenyy*, 2019. № 10 (74). [Relevance of the phonetic method in the process of training a singer-performer. Young scientist, 2019. No. 10 (74)]. Kyiv. [in Ukrainian]
3. Zarytskyy, L. A., Trynos, V. A., Trynos, L. A. (1984). *Praktychna foniatriya*. [Practical Phoniatrics]. Kyiv. [in Ukrainian]
4. Kovbasyuk, A. M. (2012). *Fonetyka movy ta yiyi vplyv na spiv*. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya: Mystetstvoznavstvo*. № 11. [Phonetics of language and its influence on singing. Bulletin of Lviv University. Series: Art studies. № 11.]. Lviv. [in Ukrainian]
5. Komarnytskyu, YA. (2023). *Fonetychnyy metod postanovky holosu v konteksti vykladannya osvitnoyi komponenty «Vokalno-khorova tekhnika»*. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seriya: Muzychne mystetstvo*, № 6 (2). [The phonetic method of voicing in the context of teaching the educational component «Vocal and choral technique». Bulletin of the

Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Musical art. No. 6 (2)]. Kyiv. [in Ukrainian]

6. Krechko, N., Ryazhko, O. (2022). Nimetska systema Fach yak pryklad fakhovoyi klasyfikatsiyi holosiv v suchasnomu vokalno-opernomu mystetstvi. Visnyk Kyuyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seriya: Muzychne mystetstvo. № 5 (1). [The German Fach system as an example of the professional classification of voices in modern vocal-opera art. Bulletin of the Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Musical Art. No. 5 (1)]. Kyiv. [in Ukrainian]

7. Nakonechna, L. B. (2014). Suchasna ukrayinska mova. Fonetyka. Orfoepiya. Morfonolohiya. Hrafika. Orfohrafyya (2-he vyd.). [Modern Ukrainian language. Phonetics. Orthoepy. Morphology. Graphics. Orthography (2nd ed.)]. Kyiv. [in Ukrainian]

8. Ros, Z. P. (2019). Osoblyvosti roboty z rozvytku vokalno-vykonavskoyi tekhniky estradno-dzhazovykh spivakiv: navchalnyy posibnyk z metodychnymy rekomendatsiyamy. [Peculiarities of work on the development of vocal performance technique of pop and jazz singers: a

study guide with methodical recommendations]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГУДЗЬ Олена Анатоліївна – старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх вокалістів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HUDZ Olena Anatoliivna – senior teacher of the department of vocal and choral training of the Southern Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky.

Scientific interests: professional training of future vocalists.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2024 р.

УДК 378:81`24.304

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-163-167

ГУЛЯК Оксана Богданівна –

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9924-6670>

e-mail: oksana.huliak@lnu.edu.ua

ВДОСКОНАЛЕННЯ СВІТОГЛЯДНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття актуалізує закономірність світоглядного вдосконалення студентів як майбутніх фахівців у процесі навчання іноземної мови в університеті, вироблення такого світосприйняття, яке формує систему уявлень про світ та всі речі в світі, суспільство та своє місце в цьому суспільстві.

У статті проаналізовано психолого-педагогічні умови вдосконалення світоглядних умінь студентів у процесі ініціативної підготовки, що становить мету даного дослідження, обґрунтовано необхідність розвитку міжкультурної та соціальної компетентностей особистості, які оптимізують її життєдіяльність та професійну комунікацію, визначено дидактично доцільні технології, підходи до навчання іноземної мови, що сприяють становленню методологічної культури як інструменту пізнання об'єктивної дійсності.

Зроблено низку узагальнень щодо організації комунікативно-когнітивної діяльності студентів під час навчання іноземної мови з метою прискорення їхнього особистісно-професійного становлення, зокрема за рахунок поглиблення когнітивних навичок, а також усвідомлення пріоритетів загальнолюдської культури та значення міжкультурного діалогу як чинника стабільності та духовної безпеки в сучасному світі.

Інтегральним елементом світоглядного вдосконалення студентів у процесі оволодіння іноземною мовою є розвиток позитивного мислення молодшої людини, яке акцентує на таких соціально значущих особистісних якостях, як соціокультурна стійкість, ініціативність та креативність, уміння ефективно використовувати здобуті знання іноземної мови для успішної соціальної взаємодії на національному та міжнародному рівнях.

Подальші дослідження даної тематики могли б зосереджуватись на визначенні організаційних форм, методів самостійної роботи студентів як аспекту особистісної реалізації у процесі навчання іноземної мови.

Ключові слова: когнітивно-комунікативна діяльність, ініціативна підготовка, методологічна культура, світоглядні вміння, соціальна компетентність.

HULIAK Oksana Bohdanivna –

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the

Foreign Languages Department for Sciences

of the Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9924-6670>

e-mail: oksana.huliak@lnu.edu.ua

ENHANCEMENT OF STUDENTS' WORLDVIEW SKILLS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING

The article actualizes the regularity of the outlook improvement of students as future specialists in the process of foreign language training at university, and developing such a worldview that forms a system of ideas about the world and all things in the world, society and one's place in this society.